

פרשת בהר תשע"ט – האם זה חטא לרדוף אחרי עושר?

1. **ויקרא כג:** וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך: אל תיקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלוקיך וחי אחיך עמך. **רש"י:** לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הריבית, וקשה לפרוש הימנו, ומורה לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו - הוצרך לומר: 'ויראת מאלוקיך'.

א. **ספורנו:** כי זה דרך נאות להקימו כשתלווהו בלי נשך ותרבית. ב. **רש"י שמות כב, כד:** 'נשך' – ריבית שהיא כנשיכת נחש, שנושך חבורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופתאום עולה עד קדקדו. כך ריבית אינו מרגיש עד שהריבית עולה ומחסרו ממון הרבה.

דברים כג: לא תשיך לאחיך ... **לנכרי תשיך** ולאחיך לא תשיך - **רמב"ן:** ריבית הנכרי **מותר**.

רמב"ם מלוה ולוה רפ"ה: לאחיך אסור ... **ומצות עשה להשיך לעכו"ם** שנאמר לנכרי תשיך, מפי השמועה למדו [קבלה ממשה רבינו] שזו מצות עשה. **הגהות הראב"ד:** לא מצאתי שמועה כזו.

רמב"ם ריש הלכות גניבה: כל הגונב ממון משהו פרוטה ולמעלה עובר על לא תעשה שנאמר 'לא תגנוב' ... ואחד הגונב ממון ישראל או הגונב ממון **עכו"ם**. **רמב"ם הלכות מכירה יח, א:** אסור לרמות בני אדם במקח וממכר ... ואחד **עובד כוכבים** ואחד ישראל שווים בדבר זה.

2. **אברבנאל תצא התשובה הרביעית:** הנשך איננו דבר בלתי ראוי, כי האנשים עם ממונם כספם וזהבם ותירושם ודגנם ראוי שירוויחו, ואם אדם אחד בקש מאדם אחר מעות לעסוק בסחורה ויחשוב להרוויח באלף שילווה לו מאתים - מדוע לא יתן למלווה מנה? כמו שהאדם אינו מחויב לתת מעותיו לאחר כי אם דרך צדקה וחסד, ככה אינו מחויב להלוות מעותיו או תבואתו חנם כי אם בדרך צדקה וחסד. ולכן אמר 'לא תשיך לאחיך', לפי שהוא חסד שיעשה עם האחים ואינו חייב לעשותו עם הנכרי.

כלי יקר פרשתנו כה, לו: לנכרי תשיך – והטעם: כי עיקר טעם איסור הריבית הוא לפי שהוא מסיר מדת הבטחון מן האדם, כי הנותן בריבית, הריווח שלו ידוע וקצוב וסומך על ערבונו שבידו ויסיר לבו מה' ... אבל המלווה לעכו"ם, חזקתו שהוא אלים ... ודרכו לבא בעקיפין, ואפילו אם ערבונו בידו לעולם אינו בטוח לא בקרן ולא בריוח, ועל כן תמיד עיניו נשואות אל ה' להצילו מידו.

3. **אבות ד, ט:** רבי יונתן אומר: כל המקיים את התורה מעוני, סופה לקיימה מעושר. וכל המבטל את התורה מעושר – סופה לבטלה מעוני - **מדרש שמואל:** העוני גורם קיום התורה שיצרו של אדם נכנע ואילו העושר גורם ביטול התורה כי יצרו מתגבר עליו שלא יסבול עול התורה ... בזה יובן הכתוב 'זל מים מדליו' ופירשו חז"ל שאין התורה יוצאת אלא מן הדלים ['היזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה'], ולכן אמרו [חגיגה ט, ב] 'חזר הקב"ה על כל מידות שבעולם ולא מצא מידה נאה לישראל מהעניות', כי העוני ונכא רוח אין לו נחת אחרת מהתורה, אבל העושר דרכו להביא לביטול תורה.

4. **סוטה ב, א:** ארבעים יום קודם יצירת הוולד, יוצאת בת קול ואומרת בת פלוני לפלוני, **בית פלוני** לפלוני **ושדה פלונית לפלוני**. **חולין צא:** 'ויותר יעקב לבדו' - אמר רבי אלעזר: שנשתייר על פכים קטנים. מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם. וכל כך למה? לפי שאין פושטים ידיהן בגזל. **סוטה יב:** 'ותיקח לו תיבת גומא' - מאי שנא גומא? אמר רבי אלעזר: מכאן לצדיקים שממונם חביב עליהן יותר מגופן וכל כך למה? לפי שאין פושטים ידיהן בגזל.

כתר שם טוב סימן ריח: זה כלל גדול שכל דבר שאדם לובש או אוכל או משתמש בכלי הוא נהנה מהחיות שיש באותו הדבר כי לולי אותה הרוחניות לא היה קיום לאותו דבר, **ויש שם ניצוצים קדושים השייכים לשורש נשמתו**. וכשהוא משתמש באותו הכלי או אוכל מאכל אפילו לצורך גופו, הוא מתקן הניצוצים כי אחר כך עובד ה' בכוח ההוא שבא לגופו מהלבוש או מאכל. לכך פעמים שיאבד ממנו הדבר, שכן כאשר כלה לתקן כל הניצוצים השייכים לשורש נשמתו, לוקח ממנו השי"ת אותו הכלי ונותנו לאחר ששייכים אליו הניצוצות הנשארים בתוך הכלי.

ליקוטי שיחות יב/119: עפ"ז יובן מה שאומרים **שמצווה** להלוות את הנכרי בריבית, כי מזה שהנכרי זקוק לישראל שילווה לו מעות, מוכח שהניצוצות הנמצאים במעותיו שייכים הם לישראל. ולכן מצווה להלוותו בכדי לקחת ממנו ריבית ולברר את הניצוצות מרשות הקליפה ולהעלותם לקדושה.